

- klimatické zmeny,
- biodiverzitu,
- medzinárodné vody,
- ochranu ozónovej vrstvy,
- desertifikáciu,
- degradáciu krajiny.

Tieto granty sa budú udeľovať krajinám, ktoré môžu čerpať pôžičky zo Svetovej banky (Medzinárodnej banky pre obnovu a rozvoj a Medzinárodnej asociácie pre rozvoj).

● *V podobe koncesii*, iných ako sú uvedené granty pre obe skupiny.

Riadiacim orgánom GEF je Rada GEF, zložená z 32 členov. Člen rady spravidla zastupuje niekoľko členských krajín GEF. Rada schvaľuje operačnú politiku, programové priority, pracovný program, kritériá pre

výber projektov, kontroluje čerpanie prostriedkov GEF. Na základe odporúčaní Vedecko-technického poradného výboru schvaľuje udelenie grantov alebo koncesii. Rada na svojom zasadnutí v novembri 1994 schválila rozpočet pre projekty na r. 1995 vo výške 280-340 mil. USD.

Hodnotenie významu GEF z medzinárodného hľadiska nie je jednotné. Všeobecne sa uznáva potreba fungovania finančného mechanizmu na podporu environmentálne zameraných projektov, ale často sa vyčíta malá operatívnosť GEF, nízka efektívnosť využívania pridelených prostriedkov a vysoké nároky na administratívu.

Reštruktúrovaním GEF by sa mali tieto nedostatky odstrániť.

Konečné hodnotenie bude však možno vysloviť až r. 1997.

Slovenská republika sa stala členskou krajinou reštruktúrovaného GEF 1. novembra 1994. Vláda SR schválila príspevok do GEF vo výške 4 mld. SDR (ca 5,3 mil. USD), čím sa naša republika zaradila do kategórie *prispievajúci príjemca*. Patrí do skupiny krajín, ktoré v Rade GEF zastupuje Rakúsko. Okrem SR a Rakúska patrí do tejto skupiny i Česká republika, Slovinsko, Maďarsko a Turecko.

Zuzana Guziová

Súčasný stav a nové trendy v rozvoji krajinskej ekológie

Jubilejné X. medzinárodné sympóziu "Súčasný stav a nové trendy v rozvoji krajinskej ekológie", organizované pri príležitosti 30. výročia vzniku krajinskej ekológie na Slovensku a životného jubilea jej zakladateľa, prof. RNDr. Milana Ružičku, DrSc., konalo sa v dňoch 21.-24. 11. 1994 na Smolenickom zámku.

Organizátorom podujatia bol už tradične Ústav krajinskej ekológie SAV. Na spoluorganizácii sa podieľali: Rakúsky ústav pre východnú a juhovýchodnú Európu, nadácia Biosféra, Slovenská ekologická spoločnosť (SEKOS), PRIF UK a Slovenská agentúra životného prostredia - pobočka v Trnave.

Cieľom tohto jubilejného medzinárodného sympózia bolo zhodnotiť tridsaťročný vývoj krajinskej ekológie na Slovensku v medzinárodnom kontexte i naznačiť perspektívy jej ďalšieho rozvoja. Podujatia sa zúčastnilo 80 odborníkov z 11 európskych krajín. Domáci účastníci - ekológovia, geografi, biológovia, architekti, ochranári a pod. tvorili polovicu vedeckej

komunity. Z ostatných krajín bola najpočetnejšie zastúpená Česká republika (10 účastníkov) a Poľsko (5), čo svedčí o dobrej vzájomnej spolupráci týchto krajín v oblasti krajinnokoekologického výskumu. Popri tradične zastúpených krajinách (Rakúsko, Nemecko, Dánsko, Maďarsko a Holandsko) pribudli aj pomerne mladé krajiny - Bielorusko, Chorvátsko a Slovinsko.

Nepriaznivé ekonomické podmienky v mnohých bývalých socialistických krajinách sa prejavili aj neúčastou ich zástupcov (Rusko, Bulharsko, Rumunsko, Juhoslávia).

Odborný program bol rozdelený do piatich tematických blokov:

- Teória a metodológia krajinskej ekológie,
- Uplatnenie krajinskej ekológie v praxi,
- Krajinnokoekologická a environmentálna výchova,
- Environmentálna filozofia a politika,
- 30 rokov krajinskej ekológie na Slovensku.

Úvod sympózia právom patrilo oceneniu práce prof. RNDr. Milana Ružičku, DrSc. Je nielen zakladateľom krajinnokoekologickej školy na Slovensku, ale r. 1967 založil aj tradíciu medzinárodných krajinnokoekologických sympózií, konaných na Slovensku v pravidelných trojročných intervaloch. Na VI. medzinárodnom sympóziu, ktoré sa uskutočnilo r. 1982 v Piešťanoch, bola založená Medzinárodná asociácia krajinnokoekológov (International Association of Landscape Ecology - IALE) a prof. RNDr. Milan Ružička, DrSc. sa stal jej viceprezidentom.

V prvom bloku "Teória a metodológia krajinskej ekológie" odznelo 13 referátov zameraných na riešenie teoreticko-metodických otázok, ako je objekt štúdia krajinskej ekológie, postavenie krajinskej ekológie v štruktúre vied, riešenie otázok stability, štruktúry, zraniteľnosti, citlivosti krajiny a pod. Časť referátov tohto bloku bola venovaná problematike uplatnenia nových technických prostriedkov v krajinnokoekologickom plánovaní - tvorbe GIS, interpretácii satelitných dát a pod.

Druhý blok "Uplatnenie krajinskej ekológie v praxi" bol zastúpený najväčším počtom príspevkov (23). Referáty boli zamerané najmä na riešenie nasledujúcich problémov:

- trvalo udržateľný rozvoj spoločnosti,
- hodnotenie a mapovanie biotopov,

- tvorba územných systémov ekologickej stability,
- hodnotenie stability ekosystémov krajiny,
- ekologická optimalizácia poľnohospodárskej krajiny,
- ekologické plánovanie urbánnych štruktúr,
- monitoring životného prostredia.

Cieľom tretieho bloku "*Krajinnoekologická a environmentálna výchova*" bolo zmapovať súčasný stav ekologického a environmentálneho vzdelávania. Pomerne malý počet referátov neumožnil komplexne zhodnotiť výchovno-vzdelávací proces v oblasti krajiny ekológie na Slovensku. Traja referujúci sa zaoberali výučbou ekológie a environmentalistiky na vysokých školách (reprezentanti novovzniknutých fakúlt a katedier ekológie, krajiny ekológie a environmentalistiky). Absentovalo o. i. zhodnotenie ekologického vzdelávania, ktoré prebieha na VŠ v rámci príbuzných odborov. Chýbalo aj zhodnotenie úrovne ekologického a environmentálneho vzdelávania na stredných a základných školách, ktoré dosiaľ zaostáva. V tejto sekcii vystúpili len dvaja účastníci zo zahraničia, ktorí zhodnotili stav ekologickej a environmentálnej výchovy v susednom Rakúsku. Ocenením slovenskej krajinnoekologickej školy bola prednáška doc. RNDr. Florina Žigraia, CSc. o uplatnení metodiky ekologického plánovania krajiny - LANDEP na Technickej univerzite vo Viedni.

Štvrtý blok "*Environmentálna filozofia a politika*" bol, podobne ako predchádzajúci, pomerne, málo zastúpený (4). Dva referáty sa venovali filozofii globálnych ekologických problémov - teórii katastrof, globálnemu kolapsu a pod. Ďalšie dva príspevky sa zaoberali otázkami využitia krajiny ekológie v urbánnej a environmentálnej politike.

V poslednom bloku "*30 rokov krajiny ekológie na Slovensku*" odznali tri referáty komplexne hodnotiace stav krajiny ekológie na Slovensku. Referujúci konštatovali, že v rozvoji tejto vednej disciplíny sa najvýraznejšie prejavili dve školy:

- biologicko-geografická, ktorá sa formovala v Ústave krajiny ekológie SAV a Ústave experimentálnej biológie a ekológie SAV,
- geografická - rozvíjajúca sa v Geografickom ústave SAV.

Biologicko-geografická škola sa zamerala na rozpracovanie otázok plánovania krajiny. Zo začiatku to bolo biologické plánovanie krajiny, ktoré neskôr prerástlo do ekologického plánovania krajiny. Za najvýznamnejší úspech tejto školy možno považovať medzinárodne uznávanú metodiku krajinnoekologického plánovania, známu ako LANDEP. Túto metodiku úspešne aplikovali v siedmich krajinách na troch kontinentoch. Je tiež jednou z odporúčaných metód Agendy 21. Ďalšie ťažiskové problémy, ktoré rozpracovala táto škola, sú: hodnotenie biotopov v krajine, metódy hodnotenia kvality biotopov na základe štruktúry vybraných skupín živočíchov, metódy hodnotenia stability a biodiverzity krajiny, tvorba územných systémov ekologickej stability, územný systém stresových faktorov, hodnotenie stretov záujmov v krajine, optimalizácia využitia zeme na báze ekologických limitov a pod.

Ťažisko krajinnoekologického výskumu geografickej školy spočíva v krajinnoekologických syntézach. Za najvýznamnejší výsledok možno považovať Atlas SR. Dôraz sa kládol aj na rozpracovanie otázok krajinného potenciálu, stability krajiny štruktúry, únosnosti, zraniteľnosti, zaťažiteľnosti a citlivosti krajiny a pod.

Súčasťou odborného programu sympózia boli aj panelové diskusie. Celkove sa predstavilo 22 posterov,

zameraných predovšetkým na prezentáciu aktuálnych ekologických projektov a štúdií.

V posledný deň sympózia sa uskutočnila odborná exkurzia po "Malokarpatskom regióne", ktorý predstavuje modelové územie pre tvorbu ÚSES v poľnohospodárskej krajine, spracovaného v Ústave krajiny ekológie SAV. Cieľom exkurzie bolo prezentovať nielen prírodné danosti regiónu, ale aj jeho kultúrno-historické dominanty. Spostením záverečnej exkurzie bolo prijatie účastníkov na recepcii u primátora mesta Svätý Jur, kde sa v príjemnom prostredí vínnej pivnice prezentovalo aj spracovanie lokálneho územného systému ekologickej stability tohto katastra z pohľadu pozemkových úprav.

Slovenská krajinná ekológia i napriek ťažkým podmienkam, v ktorých sa rozvíjala (v období 1975-1990 nemala inštitucionálnu bázu), dosiahla medzinárodné úspechy a výraznou mierou sa podieľala na formovaní svetovej krajiny ekológie. Napriek tomu však zostáva ešte veľa otázok nedoriešených. Na záver prof. RNDr. Milan Ružička, DrSc. zhrnul: "Jedným z pretrvávajúcich problémov je potreba prehĺbovať komplexnosť krajinnoekologických výskumov, čo si vyžiada v budúcnosti dôkladnejšie rozpracovať nové metódy a prístupy k štúdiu a hodnoteniu bioty na základe obsahovej a priestorovej diferenciacie biotopov a biodiverzity krajiny. Pozitívnym javom v rozvoji krajiny ekológie je jej úspešná aplikácia do praxe prostredníctvom krajinnoekologického plánovania, EIA a iných ekologických podkladov, ako súčasť environmentálnej ekológie." Súčasne konštatoval, že sa vytvorili podmienky na intenzívnejšie a širšie uplatnenie ekológie a environmentalistiky vo vzdelávacom systéme.

Zita Izakovičová

"Musíme dbať na to, aby se člověk mohl vrátit k svému místu v krajině i v kosmu. Málo by nám byly platné pásy biokoridorů a těžko by se natrvalo udržely úpolní na louce, kdyby náš venkov neobývali lidé..."

Ivan Dejmál